

Μία συζήτηση με τον Κ. Αλαβάνο και τον Ν. Αργυρόπουλο

(Αναδημοσίευση από την εφημερίδα ΑΓΩΝΑΣ του 1981)

ΜΠΑΜΠΗΣ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ

ΕΤΣΙ ΒΛΕΠΩ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ

Τι σημαίνει σοσιαλισμός- και τι σοσιαλιστής; Ποιο είναι το παρελθόν του σοσιαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα- και πιο το μέλλον του; Τι λάθη έγιναν παλιά- και ποια γίνονται σήμερα; Μιλάει στον ΑΓΩΝΑ ο Μπάμπης Πρωτοπαπάς. Η ζωή του αναλωμένη ακριβώς στο σοσιαλισμό. και τους στόχους του. Είναι, λοιπόν, από τους πιο αρμόδιους ο Μπάμπης Πρωτοπαπάς. Και η συζήτηση δείχνει πως είναι και από τους πιο γλαφυρούς.

-Μπάμπη, πως έγινες σοσιαλιστής;

Έγινα περίπου στα 20 μου, με το διάβασμα. Και από ένα συμπέρασμα: για να υπάρξει δικαιοσύνη και ισότητα πρέπει το οικονομικό σύστημα να μην στηρίζεται στους νόμους της αγοράς.

- Ο σοσιαλισμός είναι επιλογή που γίνεται μόνο με τη λογική;

Για πάρα πολλούς είναι και αγώνας και πορεία. Έρχεται σαν αποτέλεσμα των συνθηκών ζωής, των βιωμάτων. Ο σοσιαλισμός ξεκίνησε από δύο Σχολές ή, αν προτιμάτε, από δύο κατηγορίες ανθρώπων: από εκείνους που τον έβλεπαν σαν προέκταση της Γαλλικής Επανάστασης· κι από εκείνους που αισθάνονταν εχθρότητα για τον καπιταλισμό και ήθελαν να τον καταστρέψουν.

-Είναι, συνεπώς, και ψυχική στάση ο σοσιαλισμός.

Αναμφίβολα. Και όχι μόνο ο σοσιαλισμός. Κάθε πολιτική επιλογή αποτελεί τον καρπό πνευματικής διεργασίας, αλλά και ψυχολογίας αυτού που την κάνει. Ο βίαιος και παράφορος χαρακτήρας δε συμβιβάζεται με έναν δημοκράτη και σοσιαλιστή. Όμως, στο στρατόπεδο μας υπήρξαν βίαιοι και παράφοροι. Δημιούργησαν προβλήματα; Έ, μπαίνουμε σ' ένα μεγάλο θέμα- ας μη το συζητήσουμε τώρα.

-Και ποια θεωρείς πως είναι τα ψυχικά γνωρίσματα ενός γνήσιου σοσιαλιστή;

Η ανθρωπιά και η καλοσύνη. Και η πίστη πως κάθε άνθρωπος, κι αν ακόμα δεν είναι καλός, μπορεί να γίνει. Όποιος πιστεύει πως ο άνθρωπος είναι «φύσει κακός», πιστεύει ταυτόχρονα και πως η κοινωνία πρέπει να στηριχθεί σε αυστηρούς κανόνες, σε κανόνες προερχόμενους «εκ των άνω». Αυτό αποτελεί και την άρνηση του σοσιαλισμού. Ακόμη, ο δημοκράτης σοσιαλιστής πρέπει να είναι ψύχραιμος, ανθεκτικός, αποφασιστικός στις κρίσιμες ώρες. Και ανεκτικός απέναντι στους άλλους. Η ανοχή αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να αναπτυχθεί ο διάλογος.

-Εσύ τα έχεις τα στοιχεία αυτά;

Παλεύω να τα κατακτήσω. Μια ζωή ολόκληρη παλεύω να τα κατακτήσω. Όλα αυτά δε σε παρακολουθούν από την ώρα που θα γεννηθείς, όπως το χριστιανικό όνομα. Χρειάζεται προσπάθεια.

-Μπάμπη, τελικά τι είναι ο σοσιαλισμός;

Α, πολύ δύσκολη ερώτηση. Ας πούμε πως είναι η πορεία προς εκλογίκευση των ανθρώπινων σχέσεων σε μία κοινωνία, που θα τείνει να γίνει παγκόσμια. Και όταν λέμε εκλογίκευση των ανθρώπινων σχέσεων εννοούμε την αποδοχή της ισοτιμίας όλων των ανθρώπων –πω όλοι οι άνθρωποι έχουν, κατ' αρχήν, τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις.

-Σήμερα η λέξη σοσιαλισμός έχει πέραση, έχει γίνει της μόδας στη χώρα μας. Όμως, πριν λίγα χρόνια όλοι σχεδόν την απέφευγαν. Τη θεωρούσαν επικίνδυνη. Που οφείλεται η μεταβολή;

Ναι, παλιότερα η αναφορά στον σοσιαλισμό ήταν πολιτικά ασύμφορη- περισσότερο, ήταν επικίνδυνη, όπως είπατε και σεις. Η μεταβολή έγινε μετά τη δικτατορία. Πολλοί από εκείνους που αγωνίστηκαν κατά της δικτατορίας, βαθμιαία έφτασαν στο συμπέρασμα πως η επιστροφή στο προηγούμενο σύστημα δεν θα ήταν αρκετή. Χρειαζόταν ένα σύστημα πιο δίκαιο- άρα ο σοσιαλισμός. Η νομιμοποίηση του Κομμουνιστικού Κόμματος έπαιξε κι αυτή ρόλο. Με τη νομιμοποίηση, η σύγχυση του σοσιαλισμού με τον κομμουνισμό έπαψε να υπάρχει. Έτσι, απελευθερώθηκαν πολλές δυνάμεις. Έχουμε κι έναν τρίτο λόγο: την αντίδραση του λαού στην καταπίεση του κράτους. Στην περίοδο της δικτατορίας, η καταπίεση έγινε βάρβαρη. Αλλά και πριν ήταν σκληρή- από το 1950 και στη συνέχεια. Μετά τη μεταπολίτευση, ο λαός πια και θέλει και μπορεί να εκδηλώσει την αντίθεσή του προς αυτούς που εκφράζουνε την καταπίεση. Μια αντίθεση γενική, μια αντίθεση ριζική. Ίσως πολλοί απ' αυτούς που φωνάζουνε υπέρ του σοσιαλισμού να μη συνειδητοποιούν ακόμη απόλυτα, τι ακριβώς είναι. Ξέρουν, όμως, τι δεν είναι.

-Μπάμπη, θα ήθελες να μας πεις δύο λόγια για την ιστορία του σοσιαλισμού στην Ελλάδα;

Πρωτοεμφανίζεται στα τέλη του περασμένου αιώνα, σε πόλεις που υπάρχει εργατικό στοιχείο, όπως στην Πάτρα και στη Σύρο. Την ίδια εποχή αρχίζει η επεξεργασία του από μια μερίδα της διάνοησης, κυρίως στα νησιά του Ιονίου: ο Φραγκόπουλος στη Ζάκυνθο, ο Κ. Θεοτόκης στην Κέρκυρα. Στην Αθήνα, ο Πλάτων Δρακούλης προσπαθεί να ιδρύσει ένα είδος Φαβιανής εταιρείας. Ενώ συνεχίζονται αυτά κάνουν την εμφάνισή τους οι πρώτοι επαναστάτες-αγκιτάτορες. Τυπικό δείγμα ο Αντύπας, που γυρίζει στη Θεσσαλία και θέλει να ξεσηκώσει τους αγρότες. Τελικά, ο Αντύπας θα δολοφονηθεί. Στα 1900-1910 έχουμε τους πρώτους σοσιαλιστές βουλευτές. Έχει διασωθεί ένας διάλογος από τη Βουλή εκείνης της εποχής. Ο Μπενάκης, στέλεχος των Φιλελευθέρων, ισχυρίζεται σε ομιλία του, πως το κόμμα του καλύπτει και το

σοσιαλισμό. Και ο Καλλέργης- νομίζω πως ήταν αυτός –του απαντάει: «Κύριε Μπενάκη, είστε πάμπλουτος, έχετε τα πάντα. Αφήστε σε μας, τουλάχιστον, το σοσιαλισμό».

-Πότε αποκτάει το κίνημα περισσότερο οργανωμένη μορφή;

Με το τέλος του Α΄ παγκοσμίου πολέμου. Προηγούμενα, έχουν ήδη διαμορφωθεί δύο ρεύματα. Το πρώτο λειτουργεί στο εσωτερικό κι στηρίζεται σε θέσεις ειρηνιστικές. Έχει ταχθεί κατά της συμμετοχής στον πόλεμο και, συνεπώς, κατά του Βενιζέλου. Το σοσιαλιστικό αυτό ρεύμα είναι καλά οργανωμένο στη Θεσσαλονίκη. Στις εκλογές του '15 θα συνεργασθεί με τους βασιλόφρονες και θα βγάλει δύο βουλευτές: τον Α. Σίδερη και τον Κουριέλ. Το άλλο ρεύμα έχει επικεφαλής τον Π. Σκληρό. Σκληρός, είναι το ψευδώνυμο του Αλεξανδρινού Κωνσταντινίδη. Αυτός ασκεί επιρροή κυρίως στους Έλληνες της Αλεξάνδρειας. Υποστηρίζει τη συμμαχία με το βενιζελισμό εναντίον του βασιλισμού και της αντίδρασης. Είναι χαρακτηριστικό πως και τα δύο ρεύματα ξεκινούν και αναπτύσσονται σε μεγάλα λιμάνια- τη Θεσσαλονίκη και την Αλεξάνδρεια που είναι κέντρα κοσμοπολίτικα και έχουν πληθυσμό διεθνή. Μετά το τέλος του πολέμου η αιτία της διαφωνίας θα εκλείψει. Τα ρεύματα θα συνενωθούν και έτσι θα ιδρυθεί το πρώτο σοσιαλιστικό Κόμμα στη χώρα μας. Ιδρυτές τους είναι ο Σίδερης, ο Γιαννιός, οι Δημητράτοι, ο Κορδάτος και άλλοι.

-Η συνέχεια ποια είναι;

Στα '23, ο Κορδάτος, οι Δημητράτοι και πολλά άλλα στελέχη θα διασπάσουν το Κόμμα. Θα το μετονομάσουν σε Κομμουνιστικό. Για τους σοσιαλιστές, ακολουθεί μια περίοδος αδράνειας. Μόλις το 1929 ο Σωμερίτης, ο Στρατής, ο Λάσκαρης, ο Χωμενίδης και από τη Θεσσαλονίκη ο Μυλωνάς, θα συγκροτήσουν ένα νέο σοσιαλιστικό Κόμμα στην Ελλάδα. Στα 1933 αλλάζει τον τίτλο του δικού του Κόμματος και ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου. Το ονομάζει «Κόμμα Αγροτών και Εργαζομένων» και, ουσιαστικά, το μετασχηματίζει σε σοσιαλιστικό. Θα ακολουθήσει η δικτατορία του Μεταξά και η κατοχή. η μεταπελευθερωτική συνέχεια είναι γνωστή.

-Τελικά, ποιον θεωρείς σαν τον ιστορικό ηγέτη του σοσιαλισμού στην Ελλάδα;

Στον θεωρητικό τομέα, το Σκληρό. Στο χώρο της πολιτικής δράσης, νομίζω πως ο Παπαναστασίου θα τα 'βγαζε πέρα, αν δεν πέθαινε τόσο νωρίς.

-Μπάμπη, γιατί ο σοσιαλισμός αρχίζει να παίρνει τη θέση του στη χώρα μας μόλις σήμερα, ενώ οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες για να τον καθιερώσουν υπάρχουν από πολύ παλιά;

Έχω τη γνώμη πως το κύριο αίτιο απετέλεσαν οι μεγάλες και συνεχείς μετακινήσεις των πληθυσμών στον ελληνικό χώρο. Στα 1912-13 είχαμε την πρώτη μετακίνηση, με την επέκταση των συνόρων. Στα 1922 τη δεύτερη, με τους πρόσφυγες. και την τρίτη στα 1940-49, με την κατοχή και τον εμφύλιο. Οι μετακινήσεις αυτές έσπαζαν κάθε φορά τον κοινωνικό ιστό και δεν άφηναν να μορφοποιηθούν πολιτικά ρεύματα

αντιπροσωπευτικά των κοινωνικών κατηγοριών. Αλλά και το γενικό πολιτικό κλίμα ήταν αντίθετο: η ιδέα της Μεγάλης Ελλάδας έδινε προτεραιότητα στην ολοκλήρωση της πατρίδας και όχι στους κοινωνικούς αγώνες. Ύστερα, υπήρξε και η ισχυρή προσωπικότητα του Ελευθερίου Βενιζέλου και της Σχολής του. Αποτέλεσαν πόλο έλξης για πολλούς ανθρώπους, που χωρίς εκείνον θα είχαν ενταχθεί αλλού.

-Λάθη δεν έγιναν;

Και βέβαια έγιναν.

-Ποια είναι τα περισσότερα κρίσιμα;

Στο ξεκίνημα, η εκλογική συμμαχία κατά το '15 με τους βασιλόφρονες. Αργότερα, στο διάστημα 1923-29, η αποθάρρυνση και η εγκατάλειψη του παιχνιδιού, Και αμέσως μετά την Κατοχή, η συνέχιση της ενότητας με το Κομμουνιστικό Κόμμα. Δεν κατάλαβαν έγκαιρα πως η ενότητα με τους κομμουνιστές δεν είναι προϋπόθεση σοσιαλιστικής συνέπειας. Μπορεί να είναι μόνον αποτέλεσμα πρόσκαιρης τακτικής εκτίμησης. Όχι όμως σοσιαλιστική συνέπεια, αφού σοσιαλισμός χωρίς δημοκρατία ούτε υπάρχει, ούτε μπορεί να υπάρξει. Αυτό πια το ξέρουμε όλοι σήμερα.

-Μα γιατί ενότητα; Στα τέλη του '44 δεν διαφοροποιήθηκαν;

Όχι, δεν διαφοροποιήθηκαν όταν και όσο έπρεπε. Θέλετε ένα παράδειγμα; Αν πριν από τα δεκεμβριανά δεν παραιτούντο από την κυβέρνηση ο Σβώλος, ο Τσιριμώκος, ο Ασκούτσης και ο Αγγελόπουλος, πιθανόν να μη γινόταν και ο Δεκέμβρης του '44. Και ασφαλώς δε θα γινότουσαν πολλά άλλα, ύστερα. Που σημάδεψαν την πορεία μας κατά την μεταπολεμική περίοδο, μέχρι σήμερα.

-Μπάμπη, ας περάσουμε σε περισσότερα ευχάριστα θέματα. Βρίσκεσαι τριανταπέντε χρόνια τώρα στην πρώτη γραμμή του ελληνικού σοσιαλιστικού κινήματος. Ποια είναι η ευτυχέστερη μέρα σου σαν σοσιαλιστή;

Που διάλογο να βρω μια μέρα ευτυχισμένη σαν σοσιαλιστής; Ας ελπίσουμε πως θα έρθει στο μέλλον. Και σύντομα. Θα είναι, όταν αποκτήσω τη βεβαιότητα πως στέριωσαν οι σοσιαλιστικές αρχές στη χώρα μας.

-Τότε, ποια είναι η πιο δυστυχισμένη μέρα σου;

Δε πρόκειται για μια μόνο μέρα. Πρόκειται για διάστημα μεγαλύτερο. Ήταν, όταν συνειδητοποιούσα, σταδιακά, τη αποτυχία της ΕΚ-ΝΔ να μετασχηματισθεί σε Κόμμα σοσιαλιστικό.

-Μας δίνεις αφορμή για μια άλλη ερώτηση: γιατί κρίνεις πως το ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ. σε εκφράζει;

Έχει όλες τις προϋποθέσεις για να είναι ο φορέας του δημοκρατικού σοσιαλισμού στην Ελλάδα. Βέβαια, κάποιοι που θα έπρεπε να βρίσκονται μέσα, δεν ήρθαν. Τουλάχιστον, μέχρι την ώρα. Αυτό, όμως, δεν αλλάζει τη συνολική εκτίμηση. Άλλωστε, δεν υπάρχει άλλο Κόμμα που μπορώ να πιθανολογήσω πως θα γίνει, έστω μελλοντικά, εκφραστής της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού στον τόπο μας.

-Που πλεονεκτεί από τα άλλα Κόμματα του χώρου, το ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ.;

Σε σαφήνεια και καθαρότητα των ιδεολογικών και πολιτικών θέσεων του. Και σε οργανωτική δομή.

-Θα ήθελες να γίνεις περισσότερο συγκεκριμένος;

Δεν έχω καμιά δυσκολία. Η τοποθέτηση του ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ. υπέρ της Ευρώπης των εργαζομένων είναι δείγμα μιας διεθνιστικής αντίληψης, που αποτελεί βασικό συστατικό της σοσιαλιστικής ιδεολογίας. Το πρόγραμμά του, που οδηγεί στη σταδιακή και χωρίς επικίνδυνα άλματα πορεία προς μία σχεδιασμένη οικονομία, της οποίας οι βασικοί μοχλοί θα ελέγχονται από το κοινωνικό σύνολο, δεν είναι η πεμπτουσία του σοσιαλισμού. Και ύστερα, η οργάνωση του ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ. που ουσιαστικοποιεί στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό της δημοκρατικές διαδικασίες. Και ακόμα, ή χωρίς παρεκκλίσεις πίστη του στον πλουραλισμό και στον πολυκομματισμό- και θα μπορούσα να συνεχίσω.

-Υπάρχουν και μειονεκτήματα;

Δεν έχει την ηλικία και την πείρα των σοσιαλιστικών κομμάτων. Όμως θα έλεγα πως η συνειδητοποίηση της αδυναμίας αυτής αποτελεί και τη δύναμή του. Να ξέρεις τα όρια σου και να προσπαθείς να βελτιωθείς, αποτελεί τη καλύτερη προϋπόθεση για να βαδίσεις σωστά.

-Μπάμπη θα πολιτευθείς στις εκλογές που έρχονται;

Βεβαίως.

-Θα εκλεγείς βουλευτής;

Θα το προσπαθήσω. Τελικά, δεν είναι μόνον η είσοδος στη Βουλή που σου δίνει τη δυνατότητα να παίζεις πολιτικό ρόλο.

-Ποια βλέπεις να είναι η τύχη του ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ. σ' αυτές τις εκλογές;

Με σωστό αγώνα και κάποιες καλές συμπτώσεις μπορεί να είναι ο αναγκαίος σταθεροποιητικός παράγοντας της πολιτικής μας ζωής.

-Όταν λες «κάποιες καλές συμπτώσεις» τι εννοείς;

Αναφέρομαι σε στοιχεία που ξεφεύγουν από το δικό μας έλεγχο και τη δική μας επιρροή. Εννοώ, να καταλάβουν επιτέλους οι άλλοι πόσο αποπροσανατολιστική και πόσο επικίνδυνη είναι η σημερινή πόλωση. Μπορεί να οδηγήσει σε τρίτο διχασμό.

-Και μετά τις εκλογές, ποια νομίζεις πως θα είναι η πορεία του ΚΟ.ΔΗ.ΣΟ;

Θα συνεχίσει τον αγώνα για να δοθούν σοσιαλιστικές και δημοκρατικές λύσεις στα προβλήματα των εργαζομένων και του λαού. Θα διατηρήσει το χαρακτήρα του τελείως αναλλοίωτο. Και θα αυξήσει την επιρροή του. Η δύσκολη φάση είναι τώρα.

-Μπάμπη, θα έχεις κάνει το λογαριασμό: τελικά, έχεις δώσει ή έχεις πάρει από το σοσιαλισμό;

Και τα δυο. Έδωσα την αγωνιστική παρουσία μου επί 35 χρόνια τώρα. Και πήρα την ικανοποίηση που δίνει ο αγώνας σαν αγώνας-ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα. Και πήρα, κυρίως, έναν σωστό ανθρώπινο προσανατολισμό.